

УДК 338.48.027

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-2.24>**М. Д. Прилуцький**аспірант кафедри загальної педагогіки і андрагогіки
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ПРОЕКТІВ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ТИПУ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

У статті проаналізовано сучасні організаційно-педагогічні аспекти технології розробки та реалізації бюджетних проектів спортивно-оздоровчого та рекреаційного типу регіонального рівня на прикладі м. Полтави. Вивчено юридичні та фінансові особливості функціонування міської цільової програми «Партиципаторного бюджетування (бюджет участі) у м. Полтаві на 2016–2020 роки». Спортивно-оздоровчі та рекреаційні проекти для студентської молоді є цільовими за своєю сутністю. Завданням цільового проекту є створення умов, що сприяли б вирішенню проблем особистісного розвитку, проблем певної соціальної групи; оптимізації соціально-культурного та соціально-психологічного середовища людини, створенню умов для соціокультурної самодіяльності населення.

Встановлено, що спортивно-оздоровчі та рекреаційні проекти спрямовані на зміцнення внутрішніх ресурсів студентської молоді. Вони сприяють фізичному оздоровленню особистості, розвитку активного відпочинку, популяризації здорового способу життя. Спортивно-оздоровчі проекти мають такі специфічні ознаки: підкреслено оздоровчий характер; врахування різноманітності умов життя та потреб соціально-демографічних груп; оптимальне поєднання різних видів спорту; демократичність форм фізкультурно-оздоровчої роботи; не обов'язковість систематичного відвідування спортивних закладів; доступність спортивних центрів, майданчиків та павільйонів.

Проаналізовано результатами виконання програми: створення ефективного механізму взаємодії виконавчих органів Полтавської міської ради та жителів м. Полтави в бюджетному процесі; залучення жителів до процесу прийняття рішень органів місцевого самоврядування; формування довіри громадян до органів місцевого самоврядування; підвищення відкритості діяльності органів місцевого самоврядування; підвищення рівня прозорості процесу прийняття рішень шляхом надання жителям міста Полтави можливості безпосереднього впливу на бюджетну політику; вирішення питань, які найбільш хвилюють жителів м. Полтава.

Здійснено аналіз та систематизацію проектів, які пройшли експертну перевірку, визначено серед них спортивно-оздоровчі та рекреаційні.

Ключові слова: проект, спортивно-оздоровчі проекти, рекреаційні проекти, партиципаторне бюджетування (бюджет участі).

Постановка проблеми. Впровадження реформи децентралізації, яка широко впроваджується в Україні, зумовлює зміну орієнтирів фінансування різнорівневих проектів, серед яких важливу роль відіграють спортивно-оздоровчі та рекреаційні. Цей різновид проектів відноситься до соціальної групи і є синергетичною єдністю науково-теоретичної та предметно-практичної діяльності суб'єктів з елементами соціальної освіти. Економічна і політична ситуація в Україні останніми роками характеризується зниженням суспільної довіри до професійних політиків, тому участь громадськості в політичних процесах дозволяє ставати повноправним учасником, а не просто пасивним споживачем політичних рішень. Значні проблеми в фінансовій підтримці спортивно-оздоровчої галузі, відсутність інвестицій у будівництво рекреаційно-оздоровчих об'єктів зумовлює актуальність питання розробки та реалізації бюджетних проектів спортивно-оздоровчого та рекреаційного типу регіонального рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальнопедагогічні аспекти організації соціально-педагогічного проектування стали предметом дослідження М. Бригадир, Ю. Громико, В. Лукова, В. Рибіна. Використання методу проектів досліджено в працях В. Беспалька, В. Буркова, Л. Гур'є, Д. Новікова, С. Маркової, В. Монахова, О. Тряпичина. Особливості партиципаторного бюджетування вивчені в дослідженнях Ж. Белец, Ю. Глущенко, Н. Васильєва, Т. Кравченко, В. Писаренко. Водночас фактично не вирішеними залишаються питання впровадження технологій управління спортивно-оздоровчими та рекреаційними проектами для студентської молоді.

Метою цієї розвідки є аналіз технології проектування та реалізації бюджетних проектів спортивно-оздоровчого та рекреаційного типу регіонального рівня на прикладі партиципаторного бюджетування у м. Полтаві на 2016–2020 роки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз комплексуджерелдозволив встановити, щовзагалому

проект розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій з чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення спеціалістів і ресурсів з метою досягнення певних цілей організації [5–7].

Аналіз комплексу літературних джерел дозволив нам сформулювати дефініцію «спортивно-оздоровчі та рекреаційні проекти». У процесі наукового пошуку спортивно-оздоровчі та рекреаційні проекти трактується нами як змодельоване ініціатором проекту нововведення, що має на меті створення, вдосконалення, оптимізацію та/або підтримання здоров'язбережувальних цінностей, яке має просторово-часові та ресурсні обмеження і спрямоване на кінцеву мету досягнення фізичного і психічного здоров'я різних соціальних груп.

Важливим аспектом проектування є пошук джерел фінансування, що найчастіше стає лімітуючим чинником функціонування будь-якого проекту. Саме це зумовлює інтерес до бюджетного фінансування проектів.

Одним із шляхів бюджетного фінансування спортивно-оздоровчих і реабілітаційних проектів є партиципаторний бюджет, або бюджет участі. Дана ініціатива розглядається як демократичний процес, який надає можливість кожному громадянину брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращення міста та/або голосування за них. В умовах партиципаторного бюджету будь-який житель міста може подати проект, пов'язаний з покращенням життя в місті, взяти участь у конкурсі, перемогти в голосуванні і спостерігати за тим, як його проект реалізують в рамках бюджету [3].

Механізм участі громадськості в бюджетному процесі передбачає: участь у заходах, що проводяться місцевою радою, її комісіями та комітетами; надання письмових пропозицій і запитів щодо формування місцевого бюджету та використання бюджетних коштів; надсилання письмових запитів місцевим радам, їх виконавчим органам, місцевим фінансовим органам, розпорядникам бюджетних коштів; здійснення громадського моніторингу використання бюджетних коштів; участь в оцінюванні ефективності бюджетних програм; громадські бюджетні слухання та місцеві ініціативи [3].

У сучасному суспільстві зросла соціальна активність громадян та з'явилися активісти, які мають бажання долучатись до вирішення проблем суспільства. У мешканців виникають ідеї з покращення благоустрою території міста, проведення соціальних, культурно-митецьких, спортивних заходів тощо.

Ідея партиципаторного бюджету виникла та реалізувалася в бразильському місті Порту-Алегрі у 80-х роках ХХ століття на засадах прямої демократії і лібералізації, тобто обговорення

локальних місцевих проблем за безпосередньої участі мешканців [8]. Бюджет участі базувався на трьох основних принципах – *активна позиція мешканців* – розподіл визначеної долі коштів бюджету безпосередньо мешканцями районів, відповідно до їх потреб. *Циклічність бюджетного фінансування* – місцевий бюджет має циклічний характер, проекти розраховані на впровадження протягом одного календарного року, процедура подання, конкурсу та реалізації проектів повторюється щороку.

На території України бюджет участі було апробовано в 2015 році в Чернігові, Черкасах та Полтаві. У Полтаві було прийнято «Положення про партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Полтаві на 2016-2020 роки» у формі цільової програми. Відповідно до цієї програми з урахуванням норм Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та з використанням міжнародного досвіду щодо активізації участі громадян у прийнятті рішень та методології реалізації механізмів партиципаторного бюджетування від міського бюджету щорічно виділяється 1%. З них на малі проекти – до 300 тис. грн., що становить 60%, і великі – від 300 тис. грн. до 1 млн грн. – 40% [1; 2].

Починаючи з 2015 року в м. Полтава за підтримки Фондації польсько-української співпраці ПАУСІ та за сприяння Польсько-канадської програми підтримки демократії розпочато реалізацію Проекту «Партиципаторний бюджет – можливості для підвищення громадської активності і встановлення справжнього партнерства з органами влади» [4].

На той час проект успішно реалізовано в більш ніж 100 містах Польщі. Суть проекту зводиться до того, що плануючи бюджет міста на наступний рік, міська влада виділяє певний його відсоток на проекти, які запропонують і оберуть самі місцяни.

Щодо фінансової основи проектів встановлено, що сума на їхню реалізацію становитиме не менше 0,1% від загального обсягу міського бюджету на рік, при цьому 60% коштів буде спрямовано на реалізацію малих проектів (вартість – до 100 тисяч гривень), а 40% - на реалізацію проектів вартістю від 100 до 500 тисяч гривень) [2].

Визначена тематика проектів: благоустрій громадського простору, ремонт вулиць, велоінфраструктура, дитячі, спортивні майданчики, проведення фестивалів, конкурсів, вирішення соціально значущих питань, ваша ініціатива.

Також встановлено вимоги до проекту: здійснення в межах одного календарного року; компетенція органів місцевого самоврядування; відповідність чинному законодавству України; реалізація на землях, які належать на праві комунальної власності територіальній громаді м.Полтава; відповідність затвердженій містобудівній

документації; реалізація на засадах публічності; не обмежуватися лише виконанням проектно-документації; не носити фрагментарний характер; не суперечити діючим програмам міста; не перевищувати витрати на утримання до вартості реалізації.

Аналіз реалізації програми в 2016–2019 роках засвідчує, що за чотири роки в. Полтава було подано загалом 358 проектів, з яких 28% – великі проекти і 72% – малі проекти. 39% від загалом поданих проектів становили проекти спортивно-оздоровчого і рекреаційного типу (42 великих і 99 малих). За чотири роки функціонування програми було затверджено 61 проект (9 великих і 52 малих). Серед затверджених проектів 41% становлять проекти спортивно-оздоровчого і рекреаційного типу (5 великих і 20 малих проектів).

Динаміка подання, розробки та реалізації проектів у межах партисипаторного бюджету м. Полтави наведено в табл. 1.

У 2016 році серед 19 великих проектів поданих на голосування перемогу здобув проект «Зона відпочинку «На Подолі» з загальним обсягом фінансування 499000 грн., що передбачав рекреаційні та спортивно-оздоровчі заходи: впорядкування пляжу та встановлення спортивного майданчика.

Серед 34 малих проектів поданих на голосування 11 віднесено до спортивно-оздоровчих та рекреаційних. Внаслідок конкурсного відбору визначено 11 проектів-переможців, серед яких 4 віднесено до вищезазначеної групи. Це такі проекти: «Полтава велосипедна» – облаштування велопарковок і станцій технічного самообслуговування для велосипедистів; соціальна акція «У здоровому тілі здоровий дух» – проведення 12 дворових спортивно-показових виступів з єдиноборств, акробатичних, хореографічних майстер-класів та змагань, придбання обладнання, транспортні витрати, озвучення, інформаційна підтримка; «Я люблю турнік» – встановлення спортивного майданчика для занять воркаутом;

«Спортивний майданчик селища Дальні Яківці» – встановлення вуличних тренажерів, огороження, мощення території парку Скліфосовського.

У 2017 році за малі проекти (до 300 тис. грн) віддали свої голоси 6 669 полтавців, у тому числі 3 144 проголосували через інтернет і 3 525 – у пунктах голосування. За великі проекти (до 1 млн грн) проголосували 5 932 мешканця міста (2 479 – через інтернет, 3 453 – бюлетенями).

У 2017 році було 2 переможці серед 16 поданих на голосування великих проектів. Це «Технічне оснащення центрів первинної медицини» та «Вулична арена». Саме останній віднесено до групи спортивно-оздоровчих та рекреаційних. Проект передбачав будівництво доступного, сучасного спортивного майданчику для всіх мешканців Полтави для занять 4 видами спорту: футбол, баскетбол, волейбол, великий теніс в мікрорайоні Левада.

Серед представлених на конкурс 65 малих проектів фінансування здобули такі спортивно-оздоровчі і рекреаційні проекти: «Облаштування дитячого та спортивного майданчика для ігрових видів спорту «Мамо, тато і я – активна та спортивна сім'я» – встановлення дитячого та спортивного майданчику; «Спортивно-дитячий майданчик «Патріот» – будівництво майданчику та благоустрій території у с. Рибці; «Дитячо-спортивний майданчик «Від малюка до чемпіона» – встановлення у дворі будинку вул. Героїв АТО, № 63 дитячого та спортивного майданчика з вуличними тренажерами; «Зона для спорту та відпочинку «Старе русло» – облаштування спортивного поля з воротами для гри у футбол, встановлення лавок та альтанок для відпочинку, облаштування баскетбольної площадки в с. Вороніно, біля старого русла Ворскли; «Спортивний дитячий майданчик «Олімпійський» – влаштування на вул. Гожулівській сучасного, загальнодоступного спортивного майданчика для полтавців різного віку, встановлення сучасних спортивних тренажерів та спортивного

Таблиця 1

Структура партисипаторного бюджету м. Полтави

Показник	2016	2017	2018	2019	Загалом
Загальна кількість поданих проектів	53	81	121	103	358
- великих	19	16	35	29	99
- малих	34	65	86	74	259
З них спортивно-оздоровчого і рекреаційного типу	18	32	46	45	141
- великих	7	8	13	14	42
- малих	11	24	33	31	99
Затверджено проектів	12	12	17	20	61
- великих	1	2	3	3	9
- малих	11	10	14	17	52
З них спортивно-оздоровчого і рекреаційного типу	5	8	5	7	25
- великих	1	1	1	2	5
- малих	4	7	4	5	20

інвентарю; «Оздоровчо-розважальна зона «Нове покоління» – встановлення спортивного майданчику, велопарковки, тенісних столів, огорожі футбольного поля; «Райській двір» – встановлення у мікрорайоні Сади-2 дитячого майданчику «Морська подорож», демонтаж старих дитячих гойдалок та заміна на нові «Веселі машинки», установка спортивно-ігрового комплексу, заміна інвентарю на футбольному полі (нержавіюча сталь), ремонт альтанки та тенісного столу.

У 2018 році на конкурс «Бюджет участі- 2019» поданий 121 проект. З них: малих проектів до 500 тис. грн. – 86; великих до 1,4 млн. грн. – 35.

З трьох великих проектів-переможців голосування один віднесено до групи спортивно-оздоровчих і рекреаційних – «Скейтпарк», метою якого анонсовано сприяння розвитку та підтримці велоспорту, скейтбордингу, роликів у м. Полтаві.

З 14 малих проектів-переможців 4 віднесено до досліджуваної групи: «Спортивно-ігровий комплекс «Левада» – встановлення дитячого спортивного обладнання для гімнастики, вуличні тренажери та ігровий комплекс для дітей; «Дитячо-спортивний майданчик» – встановлення дитячого спортивного майданчику в с. Вакуленці; «Фестиваль єдиноборств «Чемпіони» – ідея проведення фестивалю з показовими виступами з метою популяризації єдиноборств у місті; «Спортивний майданчик «Будуй своє тіло» – реалізація передбачає встановлення спортивного тренажерного обладнання.

У 2019 році загальний бюджет конкурсу становив 11 млн грн. За 103 поданих ініціатив полтавців віддали 31 тис. 624 голоси. За підсумками голосування перемогли 3 великих, 12 малих і 5 мікро-проектів.

З трьох великих проектів-переможців голосування 2 віднесено нами до групи спортивно-оздоровчих і рекреаційних: «Реконструкція траси Українського масштабу СТК Лтава» – подана ініціатива має на меті реконструювати трасу на картодромі, який вважається одним із найкращих на території України, має трасу довжиною 1050 м., відповідає міжнародним стандартам, проте потребує капітального ремонту; «Закупка обладнання для відділення відновного лікування» – створення сучасного центру відновного лікування для жителів міста Полтава з закупкою обладнання для проведення фізіотерапії (апарат ударно-хвильової терапії БТЛ; апарат лазеротерапії; апарат пневмопресингу БТЛ; апарат магнітотерапії БТЛ; тренажерний комплекс «Орбітрек»; бігова доріжка; система «Амадео»; дошка «Євмінова»; велотренажер; апарат «Біотрон».

Також у 2019 році з 17 затверджених проектів 5 віднесено до групи спортивно-оздоровчих і рекреаційних: «Спортивний зал для адаптивної фізичної культури та сенсорної інтеграції (для

дітей з інвалідністю)» – терапія адаптивною фізкультурою та тренажерами сенсорної інтеграції розраховані для дітей з інвалідністю (різної нозології); «Мала академія юних полтавців» – передбачає організацію навчання під час канікул для учнів віком від 6-17 років; «Дитячо-спортивний майданчик» – облаштування майданчика для заняття спортом молоді; «Спортивно-розважальний комплекс «Левада»» – встановлення ігрового та спортобладнання (воркаут зона, гімнастична зона для дітей від 10 років, моторико-розважальний комплекс «Лабіринт» для дітей від 6 років); «Фестиваль військово-спортивної культури «Будь у формі»», щг передбачає проведення фестивалю з показовими виступами патріотичних клубів, громадських організацій, спортивних організацій, з проведенням змагань з різних видів спорту.

Аналіз діючих спортивно-оздоровчих проектів, що фінансуються за принципом партиципаторного бюджетування, дозволяє виявити типові особливості цих проектів, загальні недоліки при складанні та управлінні проектами, розробити рекомендації щодо оптимізації впровадження проектів.

Послугуючись дослідженнями Романової М.В. констатуємо, що методи управління спортивно-оздоровчими і рекреаційними проектами дозволяють: визначити цілі проекту й провести його обґрунтування; виявити структуру проекту; визначити необхідні об'єми та джерела фінансування; підібрати виконавців – підготувати і укласти контракти (за необхідності); визначити терміни виконання проекту, скласти графік його реалізації, розрахувати необхідні ресурси; розрахувати кошторис і бюджет проекту, планувати й уміти враховувати ризики; забезпечити контроль над ходом виконання проекту) [5].

Важливим фактором впровадження проектів і отримання бюджетного фінансування є дотримання технології розробки і написання проектів: проект розробляється автором за аплікаційною формою; назва проекту повинна бути викладена лаконічно, в межах одного речення, оригінальні назви не повинні суперечити їх основній меті; проект має бути написаний відповідно до встановленої форми з мінімальною кількістю підписів; у разі необхідності, у проекті потрібно передбачити благоустрій прилеглої території; до проекту обов'язково додається кошторис витрат та у вартість проекту включається сума для виготовлення проектно-кошторисної документації.

Важливим чинником ефективності педагогічного проектування в системі партиципаторного бюджетування на регіональному рівні є дотримання базових принципів, які виокремлені А. Семез: принцип пріоритету особистості; принцип саморозвитку проєктованих систем; принцип динамізму; принцип повноти; принцип діагностованості; принцип конструктивної цілісності [6].

Висновки і пропозиції. Аналіз сучасного стану партиципаторного бюджетування засвідчує, що програма створює інструменти залучення громадян до бюджетного процесу, сприяє запровадженню процесу демократичного обговорення та прийняття рішень, що створює широкі перспективи розвитку спортивної, реабілітаційної, рекреаційної інфраструктури. Розробка та реалізація проектів спортивно-оздоровчого та рекреаційного типу потребує належної методичної підготовки. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо розробки та реалізації бюджетних проектів спортивно-оздоровчого та рекреаційного типу для студентів спеціальностей 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом), (Управління проектами), (Управління інноваційною діяльністю), 017 Фізична культура і спорт, 014.11 Середня освіта (фізична культура), випускники яких мають стати ініціаторами та розробниками ініціатив у партиципаторному бюджетуванні регіонів.

Список використаної літератури:

1. Обласна програма «Бюджет участі Полтавської області на 2017–2020 роки». URL: <http://bu.oblrada-pl.gov.ua> (дата звернення: 12.01.2020).
2. Положення про партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Полтаві на 2016–2020 роки. URL: <http://www.rada-poltava.gov.ua/people/parcutupator/> (дата звернення: 12.01.2020).
3. Партиципаторний бюджет – 2015: перший український досвід 4 міст URL: <http://urbanua.org/dosvid/ukrayinskipryklady/> (дата звернення: 12.01.2020).
4. Писаренко В.П. Впровадження партисипативного бюджету. *Вісн. ПДАА. Полтава*, 2016. № 1–2. С. 51–54.
5. Романова М.В. Управление проектами : учебное пособие. Москва : ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2020. 256 с.
6. Семез А.А. Соціально-педагогічне проектування : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності 6.010106 Соціальна педагогіка. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. 132 с.
7. Фесенко Т.Г. Управление проектами: теория та практика виконання проектних дій : навчальний посібник. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 181 с.
8. Participatory Budgeting in Brazil. URL: <http://www.psupress.org/books/titles/978-0-271-03252-8.html> (дата звернення: 12.01.2020).

Prylutskiy M. Development and implementation technologies for budget projects of sports and recreational type of regional level

The article analyzes modern organizational and pedagogical aspects of development and implementation technologies for budget projects of sports and recreational type of regional level on the example of Poltava. There are studied the legal and financial functioning peculiarities of the city target programme "Participatory budgeting (participation budget) in Poltava in 2016–2020".

Sports and recreational projects for college kids are target-oriented in their essence. The targeted project is a set of logically constructed and interrelated activities aimed at pursuing the stated goal in the range of certain legal, economic and human resourcing. The purpose of the targeted project is to create conditions that would contribute to addressing the problems of personal development, problems of a certain social group; optimization of the personal socio-cultural and socio-psychological environment, creation of conditions for socio-cultural amateur activity of population.

Sports and recreational projects are aimed at strengthening the internal resources of college kids. They contribute to physical health of a personality, development of active rest, popularization of healthy lifestyle. Sports and recreational projects have such specific features: emphasized the recreational character; taking into account the variety of living conditions and the needs of socio-demographic groups; optimal combination of different sports; democracy of physical education and health work forms; the optionality of systematic attendance of sports institutions; accessibility of sports centers, grounds and pavilions. That is, sports projects are aimed at meeting the personal needs in the free choice of such activities, in active rest, in the desire for physical improvement and promotion of health, in the search for a communicational environment.

Analyzed by the results of the program: creation of an effective interaction mechanism between the executive bodies of the Poltava City Council and the citizens of Poltava in the budget process; involvement of the citizens in the decision-making process of local government bodies; creation citizens' trust in local government bodies; the increasing of local government bodies openness; improving of the transparency of the decision-making process by allowing Poltava citizens to influence the budgetary policies directly; solving the issues that are the most important for Poltava citizens.

There is carried out the analysis and systematization of projects which passed expert check, and there are defined sports and recreational ones among them.

Key words: *project, sports and health projects, recreational projects, participatory budgeting (participation budget).*